

พัฒนาการและกระบวนการบริหารจัดการชุมชนบึงบางซื่อ

จิรายุทธ ศรีปัญญากุล^{1*} และ กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง²

Received: 1 August 2021 / Revised: 1 November 2021 / Accepted: 16 November 2021

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของชุมชนบึงบางซื่อ และกระบวนการบริหารจัดการชุมชนบึงบางซื่อ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม จากการศึกษพบว่า เดิมชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนแออัดในเขตเมือง มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงมีน้อย มีคุณภาพชีวิตไม่ดีเท่าที่ควร รวมถึงพื้นที่ชุมชนเป็นของ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG ดังนั้น บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) และหน่วยงานสนับสนุนที่เป็นเครือข่ายในโครงการสานพลังประชารัฐ-การพัฒนาบึงบางซื่อ เข้ามาดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เริ่มจากการจัดระเบียบพื้นที่สร้างที่อยู่อาศัยใหม่ และจัดตั้งสหกรณ์เคหสถานบ่อริมน้ำพัฒนา จำกัด เพื่อเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการของชุมชน การดำเนินการดังกล่าวเกิดกระบวนการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้การดำเนินโครงการสานพลังประชารัฐ-การพัฒนาบึงบางซื่ออย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการวางรากฐานการบริหารจัดการให้กับคนในชุมชน ประกอบไปด้วย 1) กระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบเครือข่าย (การสนับสนุน) 2) กระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบกลุ่ม 3) กระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบการมีส่วนร่วม และ 4) กระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบการเรียนรู้ ทำให้ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้ถูกพัฒนาและเปลี่ยนแปลง เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ข้อเสนอแนะเนื่องจากเมืองมีการเจริญเติบโตและพัฒนาตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชุมชนในเขตเมืองพัฒนาตามไปด้วย ไม่สามารถแยกส่วนการพัฒนาได้ และหากพื้นที่ชุมชนอยู่ในพื้นที่ของหน่วยงานเอกชน หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีระเบียบหรือกฎหมายในการสนับสนุนให้หน่วยงานเอกชนมีโอกาสสามารถสนับสนุนการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ของตนให้สามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นตัวอย่างหรือแนวทางให้กับหน่วยงานภาคเอกชนที่สนใจหรือมองถึงส่วนรวมมากขึ้น และเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การพัฒนาการของชุมชน, การบริหารจัดการของชุมชน, ชุมชนเมือง, หน่วยงานสนับสนุน
ภายนอก, โครงการสานพลังประชารัฐ

¹นักศึกษานิเทศศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²รองศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*E-mail: Jirayut.sr@gmail.com

The Development and Management Process of Bueng Bang Sue Community

Jirayut Sripanjakun^{1*} and Kamontip Chamkajang²

Abstract

This qualitative research was done to study the development and management processes of Bueng Bang Sue Community. Data was collected from documentary and field studies, in-depth and informal interviews, interviews, participant observation, and group discussion. The results were that originally, the community was an urban area slum with a high degree of individuality, resulting in reduced community relationships and inadequate quality of life. Community areas were owned by the Siam Cement Public Company Limited (SCG LTD) which became supporting agencies networks in the Pracharat-Bang Sue Bueng Development Project (PBSBDP). The goal was to develop and improve the quality of life for community residents. First, to organize a new residential building area, Bo Rim Nam Pattana Housing Cooperative Limited was established to represent community management, launching a significant management process and enabling efficient implementation of the PBSBDP. It also laid a foundation for consisting of 1) network-shaped (support); 2) group-shaped; 3) participation-shaped; and 4) learning-shaped community resident management processes. Today, the community has developed and improved quality of life of community residents. As cities continued to grow and change, requiring urban communities development as a unity, rather than divisively. If community areas are located in the private sector, relevant government agencies should regulate or pass laws to encourage private entities, providing private agencies support regional community development and effective development. Results should serve as examples and guidelines for private sector agencies to seek more collective societal benefits overall in the future.

Keywords: Community development, Community management, Urban community,
External support agencies, Pracharat-Bang Sue Bueng Development Project (PBSBDP).

---

¹Graduate student (Master's Degree), Faculty of Social Administration, Thammasat University

²Associate Professor, Faculty of Social Administration, Thammasat University

*E-mail: Jirayut.sr@gmail.com

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสังคมในปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ ส่งผลกระทบมากมายในหลายด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เทคโนโลยีและการสื่อสาร รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมือง (Urbanization) เกิดการเคลื่อนย้ายคนเข้าสู่บริเวณเมืองหรือการขยายตัวของพื้นที่เมือง เกิดการเพิ่มจำนวนประชากร เมืองจึงเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างหนึ่ง และมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชากรทั้งในบทบาทการเป็นศูนย์กลางความเจริญ การค้า การคมนาคม การเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นความเป็นเมืองจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาโลก โดยพบว่า มากกว่าครึ่งของประชากรโลกอาศัยอยู่ในเมืองและจะมีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนถึงร้อยละ 70 ในปี ค.ศ. 2050 (World bank. 2015) เพราะความเป็นเมืองสร้างโอกาสการมีชีวิตที่ดีกว่า มีโอกาสหลุดพ้นจากความยากจน และแสดงถึงกลไกการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ

สำหรับประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน ส่งผลให้เกิดการปรับตัวเพื่อรับมือต่อการดำรงอยู่ และหลายพื้นที่ที่ไม่สามารถปรับตัวหรืออยู่ในช่วงกำลังปรับตัว ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ไม่พร้อมกันและเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเฉพาะความรู้สึกของคนในสังคมเมือง จากบทความของ World Economic Forum ที่กล่าวถึงประเด็นของคนชายขอบ 2 ประเด็นคือ 1. ความรู้สึกของการไม่ไช้คนในเมืองนั้น ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ผูกพัน และไม่มีส่วนร่วมในการออกสิทธิออกเสียง ซึ่งเป็นปัญหาแรกของคนที่ย้ายมาอาศัยในเมือง 2. ความรู้สึกของความไม่มั่นคงในชีวิต อันเกิดจากความรู้สึกเป็นคนนอก ทั้งสองปัจจัยนี้เป็นปัญหาที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงต้นทุน เพื่อยกระดับให้ดีขึ้นและยังเป็นอุปสรรคในด้านทุนทางสังคมอีกด้วย

ดังนั้นการบริหารจัดการของชุมชนเมืองเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของคนในเมือง นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่อาศัยในเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงบริบทในเมืองที่มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน และจากการศึกษาของ ปรียาภา เมืองนก (2557) ศึกษาเรื่อง “กระบวนการบริหารจัดการชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษา ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรเขตปริมณฑล” พบว่า การให้คนในชุมชนเมืองเริ่มการดำเนินการก้าวแรกด้วยตนเอง และสามารถกลายเป็นชุมชนเมืองที่สามารถเกิดการบริหารจัดการได้นั้น เป็นสิ่งที่สามารถทำได้แต่อาจจะค่อนข้างซับซ้อนในเรื่องของกระบวนการ และระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน หากปล่อยเวลาให้ยืดเยื้ออาจทำให้สถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงและเกิดความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นได้ ฉะนั้นชุมชนเมืองอาจต้องได้รับการสนับสนุนหรือแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอก เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการ

ผู้ศึกษาจึงสนใจ พื้นที่ชุมชนบึงบางซื่อ ที่เป็นพื้นที่ชุมชนเมือง เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พบว่า ชุมชนบึงบางซื่อมีแนวคิดและกระบวนการทำงานพัฒนาชุมชน สร้างสำนึกความเป็นเจ้าของ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนดีขึ้น โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาและปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัยของชุมชนบึงบางซื่อเดิม ที่เคยเป็นชุมชนแออัดมาเป็นบ้านที่อยู่อาศัยจากโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ บ้านที่คนในชุมชนสามารถอาศัยอยู่เปลี่ยนแปลงไป และเห็นว่าทางบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG สามารถย้ายคนในชุมชนออกจากพื้นที่ได้ เพราะเป็นเจ้าของพื้นที่แต่กลับมีนโยบายและแนวความคิดที่จะพัฒนาพื้นที่ที่มี

ชุมชนตั้งอยู่ให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยไม่ได้หวังผลกำไรแต่อย่างใด รวมถึงมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือเป็นชุมชนต้นแบบที่สามารถใช้เป็นรูปแบบและตัวอย่างในการพัฒนาให้กับองค์กรเอกชนที่สนใจอีกด้วย ซึ่งผู้ศึกษาได้เลือก ชุมชนบึงบางซื่อ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เป็นกรณีศึกษาในการศึกษาในครั้งนี้ โดยคำถามสำคัญในการศึกษาคือ พัฒนาการความเป็นมาของชุมชนบึงบางซื่อจากอดีตถึงปัจจุบัน และกระบวนการบริหารจัดการของชุมชนบึงบางซื่อเป็นอย่างไรจึงทำให้สามารถสร้างชุมชนต้นแบบในการบริหารจัดการได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของชุมชนบึงบางซื่อ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการบริหารจัดการชุมชนบึงบางซื่อ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา “พัฒนาการและกระบวนการบริหารจัดการชุมชนบึงบางซื่อ” ครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการของชุมชนบึงบางซื่อ โดยมีโครงการสานพลังประชารัฐ – การพัฒนาพื้นที่บึงบางซื่อ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG เป็นแรงสนับสนุน ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตชุมชนให้ดีขึ้น ให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุดและจะเป็นผู้ดำเนินการหลักเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป โดยผู้ศึกษาแบ่งรูปแบบการศึกษาออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร สำหรับการทบทวนองค์ความรู้ทั้งทางแนวคิดหรือทฤษฎี กรณีศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ ความหมายของชุมชน และชุมชนเมือง เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจลักษณะของชุมชนบึงบางซื่อ แนวคิดบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการบริหารจัดการของโครงการสานพลังประชารัฐ – การพัฒนาพื้นที่บึงบางซื่อ และชุมชนบึงบางซื่อ กระบวนการบริหารจัดการเช่น เครือข่าย กระบวนการกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการเรียนรู้ และทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ โดยศึกษาจากเอกสาร บทความ ตัวอย่างการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้ประกอบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2. การศึกษาภาคสนาม คือ การใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ศึกษาได้เข้าไปศึกษาในชุมชนบึงบางซื่อ เพื่อสร้างสัมพันธภาพก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนกับผู้ศึกษาในการศึกษาถึงพัฒนาการชุมชนต่อกระบวนการบริหารจัดการของชุมชนบึงบางซื่อ โดยอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และ สนทนากลุ่ม เป็นวิธีในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

กลุ่มประชากรในการศึกษา

กลุ่มประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ คนในชุมชน และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการจากการศึกษาแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม จำนวนทั้งหมด 22 คน ดังนี้

1. คนในชุมชนบึงบางซื่อ จำนวนทั้งหมด 19 คน
  - 1.1 ผู้นำชุมชน หรือประธานชุมชน จำนวน 1 คน

1.2 คณะกรรมการชุมชน สหกรณ์เคหสถานบ่อฝรั่งน้ำพัฒนา จำกัด จำนวน 3 คน จากจำนวนทั้งหมด 11 คน และที่ปรึกษา 3 คน โดยมีการคัดเลือก ดังนี้ กรรมการฯ ปัจจุบัน จำนวน 1 คน ที่ปรึกษา คณะกรรมการฯ (ที่เคยเป็นกรรมการฯที่ครบวาระแล้ว) จำนวน 1 คน และที่ปรึกษาคณะกรรมการฯ (เป็นอาสาของสมาชิกในชุมชน) จำนวน 1 คน

1.3 สมาชิกในชุมชน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 5 คน จากกลุ่มในชุมชนจำนวน 5 กลุ่ม โดยทั้งชุมชนมี 242 ครัวเรือน รวมประชากรในชุมชนประมาณ 1,000 คน โดยมีการคัดเลือก ได้แก่ กลุ่มชุมชนบ้านยาว จำนวน 1 คน กลุ่มชุมชนบ้านยาม จำนวน 1 คน กลุ่มชุมชนบ้านสวน จำนวน 1 คน สมาชิกในกลุ่มชุมชนบ้านโชดขาว จำนวน 1 คน และสมาชิกในกลุ่มชุมชนริมน้ำมั่นคง จำนวน 1 คน

1.4 สมาชิกในชุมชน เป็นการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน จาก 242 ครัวเรือน รวมประชากรในชุมชนประมาณ 1,000 คน โดยมีการคัดเลือก คือ สมาชิกในชุมชนที่สะดวกให้ข้อมูล จำนวน 10 คน

2. หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวนทั้งหมด 3 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่โครงการฯ ของทางบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือSCG จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จำนวน 1 คน

เครื่องมือในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และเพื่อให้การดำเนินการทำการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์ได้อย่างอิสระ สามารถแสดงความคิดเห็นส่วนตัวได้อย่างเต็มที่ สำหรับผู้นำหรือประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชน สหกรณ์เคหสถานบ่อฝรั่งน้ำพัฒนา จำกัด, สมาชิกในชุมชน และเจ้าหน้าที่ ที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนภายนอก

2. การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม

3. การสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะต้องรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งคนในชุมชน และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลในเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยในการศึกษาครั้งนี้ มีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจพื้นที่ชุมชน ในขั้นตอนแรกจะต้องศึกษาข้อมูลพื้นที่ชุมชนเบื้องต้น โดยการวางแผนในการทำการศึกษา ซึ่งจะแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 แหล่งที่มาคือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลจากการสังเกตของผู้ศึกษา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การลงพื้นที่เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากแผนที่วางไว้ จะมีด้วยกันอยู่ 4 วิธี ดังนี้

1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นข้อมูลของชุมชนบึงบางซื่อที่จัดทำขึ้นมาเป็นเอกสาร และข้อมูลจากเจ้าหน้าที่โครงการของทางบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG พร้อมกับตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยตนเอง จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้ศึกษา

2) การสัมภาษณ์และพูดคุยในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์กับคนในชุมชนบึงบางซื่อรายบุคคล ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และสมาชิกในชุมชน(บางส่วน) และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่โครงการฯ ของทางบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG

3) การสังเกต แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นถึงพฤติกรรม บรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่แท้จริงของชุมชน นอกเหนือจากข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อเติมเต็มข้อมูลให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4) การสนทนากลุ่ม เพื่อให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างหลากหลาย และประเด็นที่นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งเห็นถึงพฤติกรรม บรรยากาศ และสภาพแวดล้อมระหว่างการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาพัฒนาการชุมชนต่อกระบวนการบริหารจัดการของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบึงบางซื่อ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะได้ข้อมูลจากทั้งเอกสารของทางชุมชนบึงบางซื่อ และเอกสารจากเจ้าหน้าที่โครงการฯ ของทางบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG บทสัมภาษณ์แบบทางการและไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของผู้ศึกษา ซึ่งข้อมูลที่เก็บได้ทั้งหมดนั้น ผู้ศึกษานำมาเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา และแบบสัมภาษณ์ที่ได้จัดทำไว้ หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชื่อมโยงความสัมพันธ์และความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้ ในแต่ละประเด็น โดยการบรรยายอธิบาย และสรุปเชิงวิเคราะห์ด้วยวิธีอุปนัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษาจากข้อมูลข้อเท็จจริงในพื้นที่ให้เห็นชัดเจนมากขึ้น

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการของชุมชนบึงบางซื่อ สามารถแบ่งได้ 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 กำเนิดชุมชนบึงบางซื่อ เป็นชุมชนที่ก่อตั้งจาก บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) ในปี พ.ศ. 2458 บริษัทฯ ได้ตั้งโรงงานบางซื่อและใช้ประโยชน์ในการขุดหาวัตถุดิบ (ดินดำ) มาใช้ และในการดำเนินงานบริษัทฯ ได้สร้างที่อยู่อาศัยเป็นสวัสดิการให้กับพนักงานของโรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่คนงานมาจากต่างจังหวัด จำเป็นต้องมีที่อยู่อาศัยที่ใกล้กับแหล่งงาน รวมถึงสามารถให้คนในครอบครัวมาอาศัยอยู่ร่วมได้ ต่อมาชุมชนมีคณาจารย์จำนวนมากเข้ามาอาศัยจนเกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และทำให้พื้นที่รอบบึงน้ำกลายเป็นชุมชนบึงบางซื่อจนถึงปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ.2511 โรงงานบางซื่อปิดตัวลง เพราะเลิกใช้ประโยชน์จากพื้นที่บึงบางซื่อ แต่ยังคงให้พนักงานและครอบครัวสามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมได้ โดยมีได้มีการบริหารจัดการ การจัดระเบียบ หรือให้ย้ายออก ทำให้จำนวนคนในชุมชนเดิมเพิ่มขึ้นจากการขยายครอบครัว รวมถึงมีผู้คนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอาศัยในพื้นที่

ส่งผลให้พื้นที่ที่อยู่อาศัยในชุมชนขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นชุมชนแออัด ซึ่งสามารถวัดได้จากคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ตัวอย่างเช่น การขยายและต่อเติมบ้านในลักษณะที่ติดกันและขาดการวางแผน ที่อยู่อาศัยไม่มีบ้านเลขที่ ส่งผลให้ไม่สามารถขอใช้ระบบสาธารณูปโภคได้ถูกต้องตามกฎหมาย และหากต้องการใช้จะต้องเสียค่าบริการที่เกินกว่ามาตรฐานจากการต่อพ่วงจากบ้านที่มีไฟฟ้าเข้าถึง หรือการบริโภคน้ำจะต้องเดินไปหาน้ำใส่ปั๊บกจากก๊อกน้ำภายนอกพื้นที่ชุมชน แต่ถ้าไม่สะดวกที่จะหาบเองจะมีการรับจ้างหาบน้ำโดยมีค่าใช้จ่ายต่อ 1 หาบเป็นค่าจ้าง ไม่มีเส้นทางเข้าและออกของชุมชนสู่ถนนสาธารณะอย่างชัดเจน หรือเกิดปัญหาเสาเสตด และสิ่งอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น

ระยะที่ 2 การก่อตั้งสหกรณ์เคหสถานบ่อริมน้ำพัฒนา จำกัด การพัฒนาของชุมชนบึงบางซื่อ เริ่มต้นในปี พ.ศ.2549 เมื่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ร่วมมือกับ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) เกิดทีมทำงานโครงการบ้านมั่นคง ลงพื้นที่สำรวจและพูดคุยกับคนในชุมชนบึงบางซื่อ ประกอบกับคนในกลุ่มชุมชนบางกลุ่มมีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและคนในชุมชน จนเกิดทีมทำงานของโครงการบ้านมั่นคง เกิดเป้าหมายแรกร่วมกัน คือ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตทางด้านที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้น ต่อมากลุ่มคนในชุมชนที่ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้รวมกลุ่มเกิดเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อออมเงินเป็นทุนและหลักประกันในการกู้ยืมเงินจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในการสร้างที่อยู่อาศัย และได้เสนอของอนุมัติเงินกู้ของบ้านจำนวน 43 หลัง เพื่อก่อสร้างอยู่อาศัยใน 12 หลังแรกก่อน ระหว่างนั้น กลุ่มออมทรัพย์ได้ดำเนินการตามเงื่อนไขและสามารถจัดตั้งเป็นสหกรณ์ ชื่อว่า “สหกรณ์เคหสถานบ่อริมน้ำพัฒนา จำกัด” โดยมี บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) สนับสนุนการดำเนินงานในระยะเริ่มต้น โดยโครงสร้างการบริหารจัดการสหกรณ์เคหสถานบ่อริมน้ำพัฒนาจำกัด อยู่ในรูปแบบคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ดูแลคนในชุมชนคล้ายกับกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน และเป็นตัวแทนของคนในชุมชนในการดำเนินดูแล และการบริหารจัดการต่าง ๆ ประกอบไปด้วย ประธาน รองประธานกรรมการ กรรมการ (เหรัญญิก) กรรมการ (เลขานุการ) และที่ปรึกษา

ระยะที่ 3 โครงการสานพลังประชารัฐ – การพัฒนาบึงบางซื่อ ปลายปี พ.ศ.2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) ได้เสนอโครงการพัฒนาบึงบางซื่อ และมีหน่วยงานสนับสนุนภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ร่วมเป็นภาคีดำเนินงาน เข้าสู่คณะรัฐมนตรี ณ ขณะนั้น และได้ผ่านอนุมัติโดยใช้ชื่อว่า “โครงการสานพลังประชารัฐ – การพัฒนาบึงบางซื่อ” มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนบึงบางซื่อ เพื่อพัฒนาบึงบางซื่อเป็นสถานที่พักผ่อนของคนในชุมชนและผู้คนโดยรอบ เป็นการเพิ่มการกระจายรายได้ของคนในชุมชน และเพื่อจัดตั้งศูนย์แสดงผลิตภัณฑ์และจำหน่าย เป็นศูนย์บริการจำหน่ายให้กับสินค้าวิสาหกิจชุมชนและ SMEs ของคนในชุมชน มีคณะกรรมการขับเคลื่อน 3 คณะ คือ 1) คณะทำงานขับเคลื่อนโครงการฯ / คณะกรรมการโครงการสานพลังประชารัฐ (ชุมชนบ่อฝรั่ง) แต่งตั้งโดยมติ คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ และภาคเอกชน 2) คณะกรรมการโครงการพัฒนาบึงบางซื่อ เป็นคณะกรรมการของโครงการพัฒนาบึงบางซื่อของบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) ประกอบด้วยทีมงานภายในบริษัท และ 3) คณะทำงานปฏิบัติการโครงการสานพลังประชารัฐ-การพัฒนาพื้นที่บึงบางซื่อ ประกอบด้วย สมาชิกในชุมชน หลายหน่วยงาน ภาครัฐ และภาคเอกชน

ระยะที่ 4 ต้นแบบชุมชนเมืองในการพัฒนาที่อยู่อาศัย จากการที่ชุมชนบึงบางซื่อมี “สหกรณ์เคหสถาน บ่อริมน้ำพัฒนา จำกัด” เป็นหลักในการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และในขณะนี้บ้านจำนวน 105 ครั้วเรือนได้สร้างเสร็จและมีคนในชุมชนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ และมีทะเบียนบ้านเป็นของตัวเอง ในส่วนของห้องชุดจำนวน 133 ครั้วเรือน ได้ดำเนินการก่อสร้างเสร็จในปี พ.ศ.2564 แต่ยังไม่สามารถย้ายให้คนในชุมชนเข้ามาอาศัยอยู่ได้ เพราะขาดการติดตั้งของระบบสาธารณูปโภค และระบบไฟฟ้า เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้การเตรียมย้ายเข้าที่อยู่อาศัยไม่สามารถย้ายเข้าได้ตามกำหนด ซึ่งต้องรอสถานการณ์ดังกล่าวคลี่คลายลง

ดังนั้น พัฒนาการของชุมชนบึงบางซื่อที่กล่าวมาทั้ง 4 ระยะ สะท้อนให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาของชุมชนบึงบางซื่อ ซึ่งเกิดจากการเข้าดำเนินงานของหน่วยงานสนับสนุนภายนอกหลายฝ่ายร่วมกับคนในชุมชนที่มีความต้องการการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น แม้ว่าเป็นคนส่วนน้อยในชุมชน แต่หากคนส่วนน้อยได้เริ่มทำและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานสนับสนุนที่มีทรัพยากร ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นที่เป็นรูปธรรมได้ เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์และเป็นตัวอย่างให้กับพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ รวมถึงผู้ที่สนใจศึกษา คือ การพัฒนาชุมชนในเขตเมือง ชุมชนจะต้องพัฒนาพร้อมกับการเจริญเติบโตของเมือง โดยจะต้องมีทั้งแรงเสริมจากภายนอก (หน่วยงานสนับสนุน) และแรงเสริมภายใน (ความพร้อมและความต้องการของคนในชุมชน) ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนที่อยู่ในเขตเมืองให้เกิดการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไปได้

2. กระบวนการบริหารจัดการของชุมชนบึงบางซื่อ

ประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 4 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเครือข่าย (การสนับสนุน) กระบวนการกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของชุมชนบึงบางซื่อมีการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานสนับสนุนภายนอก โดยเฉพาะบริษัท ปูนซิเมนต์ไทยจำกัด (SCG) ที่เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนโครงการสานพลังประชารัฐ เข้ามาวางแผนและเริ่มดำเนินการจนเกิด 4 กระบวนการ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของชุมชนบึงบางซื่อ และจะเป็นกระบวนการที่จะคงอยู่และถูกพัฒนาต่อในชุมชนบึงบางซื่อ โดยมีผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโดยคนในชุมชน ประกอบกับมีหน่วยงานภายนอกสนับสนุนอยู่ด้วย สามารถสรุปได้ดังนี้

1) กระบวนการทำงานแบบเครือข่าย มีความสำคัญอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนบึงบางซื่อ เพราะเครือข่ายหรือหน่วยงานสนับสนุน มีทรัพยากรองค์ความรู้ ทรัพยากรคน และทรัพยากรเครือข่าย เกิดเป็นโครงการสานพลังประชารัฐเข้ามำนำการดำเนินการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ให้คนในชุมชนเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการร่วม เพราะท้ายสุดของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของชุมชนบึงบางซื่อ เครือข่ายหรือหน่วยงานสนับสนุนจะต้องลดบทบาทลง เพื่อให้ชุมชนเกิดการบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม เครือข่ายหรือหน่วยงานสนับสนุนจะยังไม่สามารถยุติบทบาทลงโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุผลที่ว่าชุมชนในเขตเมืองไม่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะแสวงหาด้วยตนเองได้ทั้งหมด สุดท้ายการพัฒนาชุมชนในเขตเมือง จะยังตั้งพึ่งพาเครือข่ายหรือหน่วยงาน

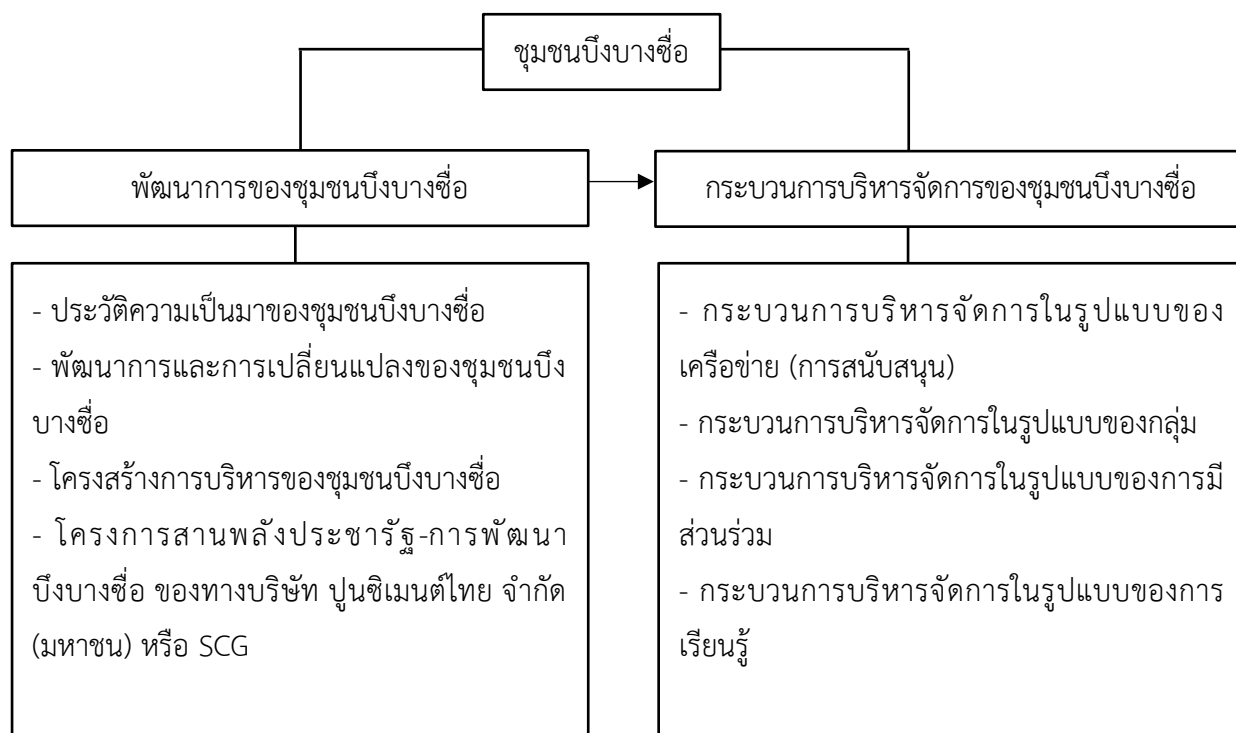
สนับสนุน และยังต้องมีบทบาทไม่มากนักน้อย เพื่อเป็นแหล่งทรัพยากรทั้งองค์ความรู้ และอื่น ๆ เพื่อให้กับชุมชนสามารถขับเคลื่อนชุมชนให้มีประสิทธิภาพต่อไปได้

2) กระบวนการกลุ่ม การเกิดกลุ่มในชุมชนบึงบางซื่อ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามพื้นที่ที่อยู่อาศัยตั้งแต่อดีต ซึ่งการดำเนินงานพัฒนาโครงการสานพลังประชารัฐได้ให้ความสำคัญต่อกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยการสร้างสัมพันธภาพและสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการ รวมทั้งการกระตุ้นให้กลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างความร่วมมือกันของคนในชุมชน กระบวนการกลุ่มจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร และเป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนเกิดความสัมพันธ์ที่ตึกมากขึ้นทั้งคนในกลุ่มกันเองและระหว่างกลุ่ม จนเกิดกลุ่มที่เป็นทางารขึ้น ได้แก่ กลุ่มพัฒนาอาชีพ กลุ่มออมสัจจะ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นสวัสดิการของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่มีความยั่งยืนมากขึ้น

3) กระบวนการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบึงบางซื่อ เกิดจากการเข้าร่วมโดยสมัครใจที่มีเงื่อนไขและข้อตกลงร่วมกันของการมีส่วนร่วม โดยการจัดระเบียบชุมชนจากการดำเนินการของโครงการสานพลังประชารัฐ หากคนในชุมชนต้องการอาศัยอยู่ในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ไปด้วยกัน ทั้งในเรื่องของการออกแบบบ้าน การยอมรับกฎระเบียบในการอาศัยร่วมกัน หรือการยืนยันตัวตนเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเองได้อยู่อาศัยในพื้นที่นี้มาเป็นเวลานาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการและวิธีการของการดำเนินโครงการสานพลังประชารัฐ เพื่อนำไปสู่การจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งทำให้คนในชุมชนทุกคนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ปัจจุบันคนในชุมชนเกิดความรู้สึกผูกพัน ความเป็นเจ้าของ และความหวงแหนชุมชนจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการสานพลังประชารัฐ รวมถึงเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกลุ่มสมาชิกในชุมชนด้วยกัน และต่อเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการ

4) กระบวนการการเรียนรู้ การเรียนรู้ในชุมชนบึงบางซื่อเกิดจากเครือข่ายหรือหน่วยงานสนับสนุนที่มีทรัพยากร เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้รับรู้และเข้าถึงองค์ความรู้ที่หลากหลายและแตกต่างผ่านวิธีการศึกษาอบรม และการดูงาน เพื่อให้เห็นการบริหารจัดการและการขับเคลื่อนชุมชนของพื้นที่ต่าง ๆ ผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมถึงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน คนในชุมชนบึงบางซื่อได้เกิดทัศนคติที่ดีต่อโครงการและเห็นถึงสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น รวมทั้งยังสามารถนำองค์ความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของชุมชนตนเองได้ ประกอบกับมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และปฏิบัติในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และที่สำคัญเป็นวิธีการที่จะพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน เป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนต้องการแสวงหาองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ สามารถเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ในอนาคต

ดังนั้น กระบวนการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นผ่านพัฒนาการของชุมชนบึงบางซื่อ ที่ประกอบไปด้วยเครือข่าย กลุ่ม การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ จะสามารถเป็นแนวทาง วิธีการ หรือเครื่องมือสำหรับพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ หรือหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในเขตเมือง ว่าหากต้องการดำเนินการพัฒนาพื้นที่ อย่างน้อยจะต้องเกิดกระบวนการ 4 กระบวนการนี้เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สร้างเป็นพื้นฐานให้เกิดการต่อยอดการบริหารจัดการโดยชุมชนที่มีประสิทธิภาพในพื้นที่ต่อไปในอนาคตได้

พัฒนาการของชุมชนบึงบางซื่อ

ระยะที่ 1 กำเนิดชุมชนบึงบางซื่อ = บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) ตั้งโรงงานบางซื่อ และสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่รอบบึง เป็นสวัสดิการให้กับพนักงานและครอบครัวของโรงงาน ปี พ.ศ.2511 โรงงานบางซื่อปิดตัวลง และยังคงให้พนักงานและครอบครัวสามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมได้ แต่ไม่มีการบริหารจัดการ การจัดระเบียบ จำนวนคนในชุมชนเพิ่มขึ้นจากการขยายครอบครัว และผู้คนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอาศัยในพื้นที่ จนกลายเป็นชุมชนแออัด

ระยะที่ 2 การก่อตั้งสหกรณ์เคหสถานบ่อริมน้ำพัฒนา จำกัด = สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช., บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) และ คนในกลุ่มชุมชนบางกลุ่มมีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและคนในชุมชน เกิดทีมทำงานโครงการบ้านมั่นคง ทำการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ได้รวมกลุ่มเกิดเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อออมเงินเป็นทุนและหลักประกันในการกู้ยืมเงินจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในการสร้างที่อยู่อาศัย จนสามารถตั้งเป็น สหกรณ์เคหสถานบ่อริมน้ำพัฒนา จำกัด

ระยะที่ 3 โครงการสานพลังประชารัฐ – การพัฒนาบึงบางซื่อ = บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) เสนอโครงการพัฒนาบึงบางซื่อ และมีหน่วยงานสนับสนุนภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายดำเนินงาน เข้าสู่คณะรัฐมนตรี ณ ขณะนั้น และได้อนุมัติผ่านโดยใช้ชื่อว่า “โครงการสานพลังประชารัฐ – การพัฒนาบึงบางซื่อ”

ระยะที่ 4 ต้นแบบชุมชนเมืองในการพัฒนาที่อยู่อาศัย = ชุมชนบึงบางซื่อมี “สหกรณ์เคหสถานบ่อริมน้ำพัฒนา จำกัด” เป็นหลักในการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตในอดีตของชุมชนบึงบางซื่อ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้คนในชุมชนปัจจุบัน มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตให้เกิดการพัฒนา เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นจากอดีต ประกอบกับ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (SCG) ที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ร่วมมือกับ สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (พอช.) และหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ จนเกิดโครงการสานพลังประชารัฐในท้ายสุด โดยมีความต้องการและมีการกิจเพื่อเข้ามาพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นสามารถให้คนในชุมชนอยู่ในพื้นที่ได้โดยไม่ต้องถูกย้ายออก ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้อำนาจในชุมชนได้มีโอกาสรับความรู้ที่เป็นปัจจุบันและหลากหลาย และกระบวนการกลุ่มที่จะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อให้การดำเนินการพัฒนาเป็นอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิธีการเช่นนี้เปรียบเสมือนเป็นการเสริมพลังอำนาจให้กับคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนที่ตนเองอยู่ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชนสังคมในอนาคตได้ หากอ้างอิงจากความเข้าใจของผู้ศึกษาต่อการสรุป ความเข้าใจของทฤษฎีการสร้างเสริมพลังอำนาจ ว่า “การสร้างเสริมพลังอำนาจจะเป็นทั้งกระบวนการและปัจจัยที่จะทำให้ชุมชนเมืองเกิดการเรียนรู้ เกิดความสัมพันธ์ในระหว่างกระบวนการนำสู่คำตอบของปัญหาหรือการพัฒนานั้น ๆ โดยที่การสร้างเสริมพลังอำนาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น รวมถึงเกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีโดยไม่เป็นการบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยที่ชุมชนไม่เต็มใจ” ประกอบกับผลที่เป็นรูปธรรมของการดำเนินการการพัฒนาที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นว่าวิธีการการดำเนินการของหน่วยงานสนับสนุนและเครือข่ายต่าง ๆ และโครงการสานพลังประชารัฐส่งผลให้คนในชุมชนเกิดแรงผลักดันที่จะให้ตนเอง ครอบครัว และชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่สามารถทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นได้ และเกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในอนาคตได้เช่นเดียวกัน

กระบวนการบริหารจัดการของชุมชนบึงบางซื่อ

- กระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบของเครือข่าย (การสนับสนุน) หน่วยงานสนับสนุนหรือเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญในการเข้ามาพัฒนาชุมชนบึงบางซื่อ ในลักษณะให้การสนับสนุนด้านความรู้ งบประมาณ สิทธิต่าง ๆ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อทำให้เกิดการบริหารจัดการได้ในชุมชน และเกิดเครือข่ายระหว่างชุมชนกับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต

- กระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบของกลุ่ม = กลุ่มชุมชนบึงบางซื่อมี 2 ลักษณะ และมีความสำคัญในเชิงการสื่อสาร เป็นกระบอกเสียง และการเพิ่มอำนาจการต่อรองได้ในชุมชนบึงบางซื่อ ตามการอ้างอิงถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างกลุ่ม หรือองค์กรชุมชน ของ จิตติ มงคลชัยอรัญญา (ม.ป.ป. : 24 อ้างถึงใน โกวิท พงงาม, 2551 : 328-330) ว่าหากคนในชุมชนมีปัญหา หรือมีความต้องการที่จำเป็น แต่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง หรือแก้ไขได้ครบถ้วน แต่ละปัจเจกบุคคลต้องเข้ามารวมพลังกัน ซึ่งอาจไม่ใช่ญาติพี่น้อง หรือคนในครอบครัวเดียวกัน แต่อาจมีความต้องการเดียวกัน เพื่อจะได้เพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เพราะคนอื่น ๆ อาจมีความสามารถที่แตกต่างออกไป หากนำมาใช้ถูกวิธี ก็สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาของตนเองและชุมชนได้

- กระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบของการมีส่วนร่วม = คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ส่งผลให้เกิดความผูกพัน และความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชนบ้างชื่อ และในอนาคตอาจเป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนได้พัฒนาชุมชนตนเองมากขึ้น

- กระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบของการเรียนรู้ = การเรียนรู้ได้จากหน่วยงานสนับสนุนหรือเครือข่าย ผ่านการอบรมศึกษาดูงาน คนในชุมชนได้พัฒนาองค์ความรู้ ประสบการณ์ที่แตกต่างและหลากหลาย และการพัฒนาศักยภาพ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของชุมชนตนเอง เกิดเป็นเครื่องมือของคนในชุมชนในการสืบค้นหรือค้นคว้าในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้ประโยชน์

1. การดำเนินการพัฒนาเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการชุมชนในเขตเมือง เริ่มต้นจากการทราบถึงความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งสามารถดูได้จากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นหลัก และต้องมีหน่วยงานจากภายนอกชุมชนเข้ามาเป็นผู้สนับสนุนช่วยให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเครือข่าย กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะวิถีชีวิตของคนในชุมชนเมืองส่วนใหญ่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ส่งผลให้กระบวนการดังกล่าว เกิดขึ้นได้ยาก ฉะนั้นจะต้องมีหน่วยงานสนับสนุนภายนอกเข้ามาเสริมสร้าง และกระตุ้นให้เกิดกระบวนการดังกล่าว ผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การให้ความเชื่อมั่น การสร้างความเข้าใจร่วมกัน หรือการให้เห็นเป้าหมายอย่างชัดเจน เป็นต้น

2. บทเรียนจากการดำเนินโครงการสานพลังประชารัฐ - การพัฒนาชุมชนบึงบางชื่อ คือ เป้าหมายแรกในการพัฒนา คือ การสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในอนาคต ซึ่งระหว่างนั้นการพัฒนามนุษย์ที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาที่อยู่อาศัย ยังไม่ได้มีให้เห็นมากเท่าที่ควร ส่งผลให้การดำเนินโครงการฯ มีเป้าหมายต่อไปเพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน เป็นพื้นฐานในการต่อยอดการขับเคลื่อนชุมชนในอนาคต ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนสามารถดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ได้หลายเรื่องไปพร้อมกันได้ เพียงแต่ต้องจัดความสำคัญซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของในพื้นที่

3. ทักษะคิดในงานพัฒนาชุมชนในเขตเมือง จำเป็นต้องมองว่า การพัฒนาชุมชนในเขตเมืองมีความสำคัญ เพราะตัวเมืองมีการเจริญเติบโตและพัฒนาตัวขึ้นอยู่เรื่อย ๆ ส่งผลให้ชุมชนที่อยู่ในเขตเมืองจะต้องถูกพัฒนาตามไปด้วยเช่นกัน จะไม่สามารถแยกส่วนของการพัฒนาได้ หากการพัฒนาเมืองและชุมชนในเขตเมืองขาดความสมดุลกัน ชุมชนที่ไม่พัฒนาตัวตามเมืองจะถูกทิ้ง ถูกจำกัด หรือถูกตีตรา นำมาสู่ความขัดแย้งในภายหลังและเกิดปัญหาสังคมตามมาได้ ฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนจะต้องช่วยกันสนับสนุนในการพัฒนาตัวชุมชนที่จะสามารถปรับตัว รองรับการพัฒนาและอยู่ร่วมกับพื้นที่เมืองให้ได้

4. การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในเขตเมือง หากพื้นที่ชุมชนอยู่บนพื้นที่ของหน่วยงานเอกชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีกฎหมาย ในการสนับสนุนด้านต่าง ๆ ให้หน่วยงานเอกชนมีโอกาสและช่องทางที่สามารถ

สนับสนุนการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ของตน ให้สามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น โครงการ
สานพลังประชารัฐ - การพัฒนาบึงบางซื่อ ของทางบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัย แสดงให้เห็น พัฒนาการ ความเป็นมาของชุมชนบึงบางซื่อ โดยมีกระบวนการ
บริหารจัดการชุมชนบึงบางซื่อ ในรูปแบบของเครือข่าย (การสนับสนุน) กลุ่ม การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ เป็น
สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนบึงบางซื่อ ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ ดังนั้น
สำหรับผู้ที่มีความประสงค์จะศึกษาหรือต่อยอดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรเพิ่มการศึกษาวิจัยที่มีกลุ่มตัวอย่าง หรือระเบียบวิธีวิจัยการศึกษาเชิงปริมาณ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความ
ชัดเจนของข้อมูลทางสถิติ เช่น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ระดับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นต้น
2. ควรขยายผลการศึกษา เรื่องความสำคัญของการสนับสนุนขององค์กรหรือหน่วยงานภาคเอกชนในการ
สนับสนุนการพัฒนาชุมชนในเขตเมือง เพื่อเป็นตัวอย่างและแนวทางเพิ่มมากขึ้นให้หน่วยงานภาคเอกชนที่สนใจ
และหันมองส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น และจะเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2551). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรียาภา เมืองนก. (2557). *กระบวนการบริหารจัดการชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้าน
จัดสรรเขตปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต หลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต ภาควิชาการ
พัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2554). *ปฏิรูปประเทศไทย ให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง*.
ฉบับที่ 130. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).